

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; A. Janse, Biggkerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Koppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnakla, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswert; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wollega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: De grond voor ons weten. II. — Uit de Schrift: Het gebed des Verbonds. (Ps. 74:20.) — Kerkelijk Leven: Stembus-uitslag. Recht en plicht van symboolvorming. I. Postzegels. Over het „symbool“. — Literatuur en Kunst: Werk en Wet. — Even Parkeeren: De kloppende Heiland. — Uit het Pol. en Soc. Leven: Berdjajew en de Klassenstrijd. — Pop. Wet. Schetsen: Het verbond der genade bij Calvijn. — Geestelijke Adviezen: Ik ben zoo bang, dat ik mij vergis. — Opvoeding en Onderwijs: Ongerustheid. — Perschoonw. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

De grond voor ons weten.

II.

Mijn eerste bezwaar, reeds genoemd, tegen het betoog van Dr Hepp over het „Testimonium generale“ of het algemeene getuigenis des H. Geestes in het innerlijk van den mensch als zekerheidsgrond voor zijn weten, is, dat het van begin tot einde gegrond is op het bijzondere inwendige getuigenis inzake de bijzondere openbaring, terwijl dit laatste, het testimonium speciale, geheel onbewezen als „dogma“ wordt aangenomen.

Nadat Dr Hepp een aantal schriftuurplaatsen heeft aangehaald, die wel spreken over den H. Geest, maar geen betrekking hebben op het „testimonium generale“ redeneert hij op pag. 43 aldus: „Aan de besproken schriftuurplaatsen waren „nog toe te voegen die, welke handelen over het „testimonium speciale. Van het speciale getuigenis „kon men dan ook teruggaan op het generale en „beredeneeren, dat het eerste noodzakelijk om „het tweede roept. Toch meenden we die teksten „hier achterwege te moeten laten, omdat ze bij „het testimonium speciale vanzelf ter sprake komen (in het tweede deel dus dat nog volgen moet, P.), en goede orde niet gedooft, dat thans „zoo sterk op het tweede deel dezer studie wordt „ingegrepen.

„Dan — om uit het bestaan van het testimonium speciale tot het bestaan van het testimonium generale te concluderen, is het volstrekt „niet noodig een breed exegetisch onderzoek naar „dat bijzondere getuigenis in te stellen. Zonder „dat staat het testimonium speciale voor ons vol- „doende vast“.

Het eenige schriftwoord, dat betrekking zou hebben op het testimonium generale acht Dr Hepp 1 Joh. 5:6: „De Geest is het die getuigt dat de Geest de Waarheid is.“¹⁾

En wel vooral hierom, omdat Johannes „een speculatieve geest“ is, „die er telkens behoefte aan heeft, het speciale te verlaten, om zich een wijze te vermeien in het algemeene“.

Dr Hepp vervolgt dan: „Derhalve overal waar „de Geest kennis verspreidt, wijsheid uitdeelt, waar- „heid openbaart, doet Hij ter bevestiging een ge- „tuigenis volgen“. (blz. 47.)

Dit laatste is dus het testimonium generale internum, waarover heel het boek handelt, en dat staat tegenover het testimonium generale externum, het algemeene getuigenis dat van buiten af tot ons komt in de natuur. Het openbaart niet, maar het bevestigt, geeft ons de zekerheid.

Van dit testimonium generale internum wordt op andere plaatsen in het boek gezegd (blz. 153 o.m.): „Tegenover de veelheid der getuigenissen

1) Greijdanus (Commentaar) neemt „dat“, „da“, in de betekenis van „omdat“. „Dan wordt met „da“ gemotiveerd het zeggen, dat de Geest de getuigende is, omdat Hij n.l. de Waarheid is in eigen Persoon“.

De Heilige Geest is dus: de getuigende Waarheid. Welken steun dit woord biedt aan het „testimonium generale“ van Dr Hepp is niet duidelijk.

„n.l. die van buiten tot ons komen) waaronder „ook de bewijzen van Gods bestaan, die dag en „nacht uitroepen: God bestaat! heeft de mensch „noodig een laatste getuigenis, hetwelk hem op „overtuigende wijze, zoodat hij zijn toestemming „er niet aan onthouden kan, aanzegt: die getuigenissen zijn waar“.

En ook dit: „De schepping zelf verzekert ons, „behalve het bestaan der noumenale wereld“, nog „andere oorspronkelijke waarheden: oorzaak en „doel, de prima principia, axiomata, dat het ge- „heel grooter is dan het deel...“

„Het testimonium generale gaat rusteloos door „al die waarheden boven verdenking te verheffen. „Zonder het testimonium generale zou de mensch „naar alle kanten door pijnigende raadselen zijn „omgeven. God, mensch en wereld zouden twijfel- „achtige grootheden zijn. Weten en wetenschap „zouden naar het rijk der onmogelijkheden ver- „wezen moeten worden. Geen enkele tak der men- „schelijke kennis mag aan de vigueur van het tes- „timonium generale onttrokken worden.“

Wij hebben door deze aanhalingen terstond duidelijk voor ons, wat Dr Hepp verstaat onder het testimonium generale.

Om nu terstond ook in 't licht te stellen de tegenstelling met de these, die wij wenschen te bepleiten, n.l. dat de eenige zekerheidsgrond van ons weten gelegen is in het object buiten ons, maken wij, alvorens verder te gaan, een kleine opmerking bij elk van de twee laatstgenoemde citaten.

Ad 1. Het „testimonium generale“ (algemeen inwendig getuigenis) heeft volgens Dr Hepp geen eigen inhoud, het openbaart niet; het brengt geen nieuwe kennis bij, het verzekert alleen; het bevestigt alleen dat het waar is.

Wat de schrijver hier bedoelt met dit algemeene inwendige getuigenis, dat alleen verzekert maar niet openbaart en geen kennis bijbrengt, is m.i. het best te vergelijken met de knip op de reeds gesloten geldbeurs, die ook alleen verzekert.

Maar nu vraag ik toch: Hoe is het mogelijk, dat men dit een testimonium, een getuigenis, blijft noemen? Een testimonium is altijd getuigenis van iets, en tracht dus altijd kennis bij te brengen. Hier is het dan alleen maar de verzekering „dat het waar is“. Maar dit is toch óók kennis en die kennis brengt het dan toch bij. Het openbaart dus wel weer iets, want het zegt aan: „die getuigenissen (van buiten) zijn waar“.

Ad 2. De mensch is ook werkelijk door pijnigende raadselen omgeven; niet wanneer het testimonium generale niet rusteloos doorgaat al die waarheden boven verdenking te verheffen. Maar wanneer zijn door God hem geschonken logisch onderscheidingsvermogen hem begeeft en wanneer hij de objectieve gegevens niet aanvaardt.

Door het bovenstaande genoegzaam in de belangrijke kwestie, die ons bezighoudt ingeleid, volgen wij thans geleidelijk onze beschouwing van het boek van Dr Hepp.

Het getuigenis in het subject is voor hem de grond van onze kennis.

„Het bestaat niet in kennis, maar het geeft alleen den laatsten grond voor die kennis, even- „als het testimonium speciale niet alle geloofs- „kennis absorbeert, maar de laatste grond van „de fides salvifica moet heeten“. (97). (Spatiëring van mij. P.)

Hoe komt nu Dr Hepp tot zijn testimonium generale internum?

2) „Noumenaal“ is een woord naar de onderscheiding, die Kant maakt tusschen het *voörwörp*, het voorwerp zooals het naar zijn wezen is, het ding „an sich“ en het *quadrant*, het voorwerp zooals het verschijnt, zooals wij het zien, het fenomeen.

En al wat overblijft, is: personen; in die personen leven: uit dat leven geloof: uit dat geloof belijden; belijden in harmonie zoo veel het kan en waar het gaat en voeten heeft aan vroeger belijden; niet van de kerk, maar van het kranse der „geloovige vaderen“; welke personen nu voorts de uitnemende leus voor hun kranse kiezen: „Hebt de waarheid en den vrede lief!“ een leus die echter, tot overmaat van ramp, dan nog voornamelijk van de formeele inplaats van de materiele waarheid wordt uitgelegd; in den trant der oude Groningers!

„KRANSJE VAN GELOOVIGEN“ of „KERK VAN BELIJDEERS“ was de diepe tegenstelling die dusver tusschen de irenischen en de gereformeerden de kloof deed gapen.

Dr A. KUYPER.

De Heraut, No. 206, 4 Dec. 1881.

Is het, zooals dat bij wetenschappelijke behandeling zeer zeker geoorloofd is, een geniale greep, die hij als hypothese poneert en bewijst?

Neen, hij begint met een „vaag gedachtebeeld“, dat hij ontleent aan het „dogma“ van het testimonium speciale, en dat hij aldus omschrijft: „een getuigenis des Geestes in en tot den geest van ieder mensch“ (blz. 9).

Wij hebben hier dus alleen te maken met het getuigenis des Geestes in den geest van ieder mensch, dat „aanzegt: die getuigenissen (van buiten) zijn waar“. (pag. 153).

Dr Hepp vervolgt dan op pag. 9: „Voorshands „hebben wij niets anders te weten. Zoo nu en dan „zal een verdere verwijzing naar het testimonium „speciale wel noodzakelijk zijn, maar nooit be- „hoeft hierop al te diep te worden ingegaan“.

We zijn het zeker met Dr Hepp wel eens, dat in den regel het generale aan het speciale voorafgaat, maar wanneer het algemeene op zulk een bijzondere wijze uit het bijzondere gezocht moet worden, dan achten we zulk een „wazige idee“, zulk een „vaag gedachtebeeld“ een zeer gevaarlijk fundament om op te bouwen.

Maar vooral is dit het geval, wanneer het speciale, waaruit men afleidt, al verklaart men het tot „dogma“, nog geheel onbewezen is. Het is dan waarlijk wel geraden er toch wat dieper op in te gaan. Het is niet voldoende, wanneer men poneert: „Het bestaan van het testimonium speciale eischt onafwijsbaar het bestaan van het testimonium generale“ (108).

Goede orde maakte hier werkelijk „een breed exegetisch onderzoek naar dat bijzondere getuigenis noodig“ (cf. pag. 43, wat Dr H. ontkent) en daarom had het eerste deel van dit werk eerst moeten komen. In elk geval was het noodig geweest (wat Dr H. ontkent) „aan de besproken Schriftplaatsen nog toe te voegen, die welke handelen over het testimonium speciale“.

Nu annexiert de schrijver deze Schriftuurplaatsen zonder ze zelfs te noemen. Hij spreekt van „Schriftuurplaatsen welke handelen over het testimonium speciale“. Hij had moeten zeggen: Schriftuurplaatsen waaruit mogelijk de gedachte kan worden afgeleid.

Hoogstens toch kan de term „getuigenis“, testimonium, worden ontleend aan plaatsen als Joh. 15:26, Rom. 8:16, 1 Joh. 5:6 en hieruit dan verder geconcludeerd.

Dr S. P. Dee verklaart, dat hij een woord, dat zegt, dat de Heilige Geest in ons hart getuigt, dat de Heilige Schrift Gods Woord is, niet noemen kan.²⁾ Prof. Dr H. Bavink heeft gezegd: „Men kan niet zeggen: ik geloof de H. Schrift op grond van het getuigenis des H. Geestes. Wel door middel van dat getuigenis. De grond van het gezag der H. Schrift ligt niet in mij, maar in

3) Geref. theol. tijdschrift, Maart 1930.